मराठी

वेदांत

2329
इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळे.
—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—
ग्रंथ क्रमांक ४३५।वे ७३[३२९]
ग्रंथ नाम गीता.
विषय म. वेदांत.

ग्रंथ — गीता - अध्याय १८

" Joint project of the Rajwade Samshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

मराठी

सिद्धेश्वर सखाराम – गीता १५ वा
अध्याय

क-हाड

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ऊर्ध्वमूल
मधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययं ॥ छंदांसि यस्य पर्णा
नि यस्तं वेद स वेदवित् ॥ १ ॥ छ उत्तमपुरुष सूक्ष्म
जे तूं णे त्याहून ॥ ब्रह्मादी ते जाण शाखा साच्या ॥ १
ध्रुवारूपे जो नित्य परि असत्य ॥ जयातें अश्वत्थ म्ह
णती मुनी ॥ २ ॥ विश्रांति कारक वेद ज्याची पणें ॥ त्या वृ
क्षातें जाणे जो नर तो ॥ ३ ॥ वेदार्थाचा वेत्ता ऐसें तें व्हा
कृष्ण ॥ बोलिला वचन रामम्हणे ॥ ४ ॥ छ छ छ
अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा गुणप्रवृद्धा वि
षयप्रवालाः ॥ अधश्च मूलान्यनुसंततानि कर्मानु
बंधीनि मनुष्यलोके ॥ २ ॥ छ छ उर्ध्व नीच योनी
फाटे विस्तारिले ॥ गुणी वाढविले सत्वादिकीं ॥ १ ॥
विषयपल्लव ज्याचे वासना मुळे ज्याची ॥ वरखालीस
ची विरूढली ॥ २ ॥ नरलोकीं कर्म याच्या अनुसारें ॥
वदिले हे श्रीवरें रामम्हणे ॥ छ छ ॥ छ छ छ छ
छ न रूपमस्येह तथोपलभ्यते नांतो न चादिर्न च सं
प्रतिष्ठा ॥ अश्वत्थमेनं सुविरूढमूलमसंगशस्त्रेण दृ
ढेन छित्वा ॥ ३ ॥ छ छ हा संसार वृक्ष याचे उत्तारीती ॥
रूप आदि स्थिति अवसान ॥ १ ॥ ये लोकीं मेणीजे कोणी
अश्वत्थाचा ॥ अति दृढ जया बहुळ के ॥ २ ॥ विचारयु
क्त जो अहंममतात्याग ॥ तेणें शस्त्रें संग छेदूनि
यां ॥ ३ ॥ मग रूपपाहीं ऐसें ते व्हा कृष्ण बोलीला वचन

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

तं मूत्मणे ॥४॥ छ छ ततः पदं तत्परिमार्गितव्यं यस्मि
न्गता न निवर्तंति भूयः ॥ तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये
यतः प्रवृत्तिः प्रसृता पुराणी ॥४॥ छ छ छ
मग त्याचें मूळ तें पद शोधावें ॥ पुनः न फिरावें जेथे गे
ल्या ॥१॥ तो जी आद्य पुरुष त्यासी जाईन शरण ॥ अ
नादि ज्यापासून विस्तारिली ॥२॥ संसारप्रवृत्ती या
निश्चयें ऐसें ॥ बोलीलें जगदीशें रामह्मणे ॥ पुढि छ छ
निर्मानमोहा जितसंगदोषा अध्यात्मनित्या विनि
वृत्तकामाः ॥ द्वंद्वैर्विमुक्ताः सुखदुःखसंज्ञैर्गच्छं
त्यमूढाः पदमव्ययं तत् ॥५॥ छ छ छ
अहंकार मोह गेलेत ज्याचे ॥ सर्वकाम ज्याचे दूर अ
ले ॥१॥ विषई संगदोष हा जिंहीं जींकिला ॥ आत्मज्ञा
नीं आवूर्ण निष्ठा ॥२॥ सुखदुःखहेतुशीतोष्णा
दि द्वंद्वहीं ॥ द्वंद्वी मुक्त नाही अज्ञान ज्या ॥३॥ तें पद
अविनाशीं नयातें पावती ॥ हें बोल श्रीपती सुरंग
येथें ॥४॥ यदा त्यावा आध्याचे साधन घ्यावें सी ॥ मगसा
गे रूपासी रामह्मणे ॥ छ छ छ छ छ छ छ
न तद्भासयते सूर्यो न शशांको न पावकः ॥ यद्गत्वा
न निवर्तंते तद्धाम परमं मम ॥६॥ छ छ छ छ
सूर्यचंद्र अग्नी याचा जो प्रकाश ॥ न प्रकाश विज्या
मस्वप्रकाश ॥१॥ त्यातें पाउनीया पुनः फिरणें नाहीं
॥ श्रेष्ठरूप म हीतें निजिलें असें ॥२॥ आता संसार हा वे

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

सायाजीवास ॥ तें सांगे जगदीश राम ह्मणे ॥ ३ ॥ ६ ॥
ममैवांशो जीवलोके जीवभूतः सनातनः ॥ मनः
षष्ठानींद्रियाणि प्रकृतिस्थानि कर्षति ॥ ७ ॥ छ छ छ
निस अविद्येत जीव भ्रांति बिंब ला ॥ अंशा सा
भास ला मा ज्ञानि जो ॥ १ ॥ अविद्येच्या कार्यींता
दात्म्य अध्यासे ॥ जीवा सहित तसे हा संसार ॥ २
पंच ज्ञानेंद्रियें प्रकृतीत लीन ॥ सहावें तें मन तया
लागीं ॥ ३ ॥ आकर्षी तो संसारीया भोगा साटीं ॥ ऐ
सें जगजेठी वदुनी आतां ॥ ४ ॥ किमर्थ आकर्षी
तया चे कारण ॥ सांगे नारायण राम ह्मणे ॥ ५ ॥ छ छ
शरीरं यदवाप्नोति यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः ॥ गृ
हीत्वैतानि संयाति वायुर्गंधानिवाशयात् ॥
॥ ८ ॥ छ छ ज्या देहा लागुनि घे सर्वा चाई श्व
र ॥ जें पावे शरीर जयीत्त यी ॥ १ ॥ पूर्व ज्या देहा
तूंन सा ही घेउनीया ॥ आनसे दुजीया देहा ऐ
सा ॥ २ ॥ वायु पुष्पापासूनि घेउनीया गंध ॥
हे बोले गोविंद राम ह्मणे ॥ छ छ छ
श्रोत्रं च चक्षुः स्पर्शनं च रसनं घ्राणमेव च
॥ अधिष्ठाय मनश्चायं विषयानुपसेवते ॥ ९ ॥
॥ छ छ ॥ मग श्रोत्र चक्षु त्वचा जिव्हा घ्रा
Joint Project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ पा ॥ ज्ञानेंद्रियें जाण ए-
च आणी ॥ १ ॥ मन यानें जीव हा आश्रयुनीयां
॥ शब्दादी विषया भोगीतसे ॥ २ ॥ हें सर्व नि-
केलें तया चे कारण ॥ सांगे आतां कृष्ण रा-
म स्मणे ॥ ३ ॥ २ ॥ ७ ७ ॥ उत्क्रामंतं स्थि-
तं वापि भुंजानं वा गुणान्वितं ॥ विमूढा ना-
नुपश्यंति पश्यंति ज्ञानचक्षुषः ॥ १० ॥ ७
देह टाकूनि निघे तो देहीं न [illegible] ॥ विषय
भोगीतां इंद्रियां संयोगें यातें जन न
पाहाती ॥ विवेकी पाहाती ज्ञानदृष्टी ॥ १ ॥ वि-
वेकी यातें ही कोणी न पाहाती ॥ हे बोले श्री-
तीरामे म्हणे ॥ ७ ॥ यतंतो योगिनश्चैनं
पश्यंत्यात्मन्यवस्थितं ॥ यतंतोप्यकृतात्मा-
नो नैनं पश्यंत्यचेतसः ॥ ११ ॥ ७ ७ ७ ७
यत्नशील योगी देहीं जो रा[illegible] ॥ तया आ-
त्मया लापाहाती कोणी ॥ १ ॥ यत्नशील हे
मन ज्यांचें न स्वाधीन ॥ मंदबुद्धि म्हणयान
पाहाती ॥ २ ॥ बोलीले रूप स्पष्टेकुन विवरून ॥ ॥

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(5)

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai
Joint project of the

॥पंचदशाध्याय समाप्ति॥

॥सर्वी चि प्रांतिष्ठासी॥ ऐसें कष्ण बोली लावचन॥
॥अध्यायांतीं॥१॥ ते आपुलें मत्व अर्जुनेंजा॥
॥णावें॥ कृपेने सांगावे परि त्यासि॥२॥ तेंज्ञा॥
॥न प्रपंच सम्यक हा जाण॥ दूर जाला विपाठ॥
॥से नाचि॥३॥ म्हणुनी प्रपंच छेदाचे साधन॥॥
॥पार्थी सांगे कृष्ण पूर्वी येथें॥४॥ तेथुनि पंच॥
॥दशाध्याय तयाभाव वर्णु साचा रामह्मणे॥
१

(८)

संयोगेनारायणारामह्मणे ॥ ३ ॥ छ ॥ ११ ॥ छ छ

यदादित्यगतं तेजो जगद्भासयतेखिलं ॥
यच्चंद्रमसियच्चाग्नौतत्तेजो विद्धिमामकं
॥ १२ ॥ छ ॥ सूर्याचेठाईविद्यमानतेज ॥
भासवीतसेजेंसकळजगा ॥ १ ॥ चंद्राचेठा
ईजेंअग्नीचेठाईजें ॥ तुंजाणतेंतेजमाझें
रोसें ॥ २ ॥ सर्वहीसामर्थ्यमाझेंरोसेकृष्ण ॥
बोलतोवचनरामह्मणे ॥ ३ ॥ १२ ॥ छ छ छ

गामाविश्यचभूतानिधारयाम्यहमोजसा ॥
पुष्णामिचौषधीःसर्वाःसोमोभूत्वारसात्म
कः ॥ १३ ॥ छ ॥ भुमीमाजिमवेसुनीसर्वभूतें
तें ॥ सामर्थ्येंधरीतसेंमिच ॥ १ ॥ जलरूपिचंद्र
होउनीयामीतो ॥ औषधीपोषीतोसेंकही ॥
२ ॥ आताअंतर्यामीमिसर्वाचेरोसें ॥ बोलीलें
जगदीशरामह्मणे ॥ ३ ॥ छ १३ ॥ छ छ छ

अहंवैश्वानरोभूत्वाप्राणिनांदेहमाश्रितः ॥
प्राणापानसमायुक्तःपच्याम्यन्नंचतुर्विधं ॥
१४ ॥ छ ॥ प्राणियाच्यादेहीप्रवेशुनि ॥ होउ
ओंन

नीयाअग्नीपच मी ॥४॥ प्राणअपानाचा स
योगेंकरून ॥ भक्षियेलें अन्न चतुर्विध ॥२॥
लेह्यपेयखाद्यचोष्य हें वचन ॥३॥ वल्लभानाराय
णारामलक्ष्मणे ॥३॥१४॥ ॥५ ॥ सर्वस्यचाहंहृ
दिसंनिविष्टोमत्तःस्मृतिर्ज्ञानमपोहनंच ॥ वे
दैश्चसर्वैरहमेववेद्योवेदांतकृद्वेदविदेवचा
हं ॥१५॥ ५ ॥ अंतर्यामिरूपेंसर्वांचे हृदई
राहीलोमी पाहीं मज पासूनी ॥१॥ ज्ञान अज्ञा
न हे स्मृति विस्मरण होताती हि जाण सर्व देहीं
॥२॥ ज्ञेयमीचियेक वेदांतवाक कर्ता ॥ वेदांत
वेत्ता गुरु मी सर्व ॥३॥ उपसंहारूनी अपुलें
ष्ठरूप ॥ सांगतो विठ्ठल परामस्थणे ॥४॥१५॥५॥
द्वाविमौपुरुषौलोके क्षरश्चाक्षरएवच ॥ क्ष
रःसर्वाणिभूतानिकूटस्थोक्षरउच्यते ॥१६॥
तिनमाझिंरूपें त्यात लोकि दोन ॥ क्षर अक्ष
र जाण पुरुष हे ॥१॥ जड सकळ भूतें त्याचें नाव
क्षर ॥ कूटस्थ अक्षर बोलीयेला ॥२॥ जडांत
जि बुद्धि नीतप्रतिबिंबित ॥ जडासी साक्षीत्व
रतो नव्हि ॥३॥ साक्षी सर्व देहींच्या पहातो हे

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan

अक्षरतया जाणावें होय ॥ ४ ॥ अलौकीक तिस
रें आत्तारूप आपुलें ॥ तें सांगे घननीळ रामम्ह
णे ॥ ५ ॥ १६ ॥ छ छ उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः पर
मात्मेत्युदाहृतः ॥ यो लोकत्रयमाविश्य बि
भर्त्यव्यय ईश्वरः ॥ १७ ॥ छ छ छ
उत्तमपुरुष या दोहूनि आन ॥ परमात्मा जा
णावें ज्यासी ॥ १ ॥ लोकत्रयि प्रवेशुनि निर्विका
र ॥ पाळीतो ईश्वर नयातें जो ॥ २ ॥ आता पुरु
षोत्तम या शब्दाचा अर्थ ॥ सांगतो समर्थ राम
म्हणे ॥ ३ ॥ १७ ॥ छ ॥ यस्मात्क्षरमतीतोऽहम
क्षरादपि चोत्तमः ॥ अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रथि
तः पुरुषोत्तमः ॥ १८ ॥ छ छ जडा अतिक्रमु
नी राहिलों ज्यास्तव ॥ अक्षराहूनि देव उत्तम
मी ॥ १ ॥ म्हणुनि मी लोकीं वेदीं पुरुषोत्तम ॥
विख्यात तया नामें असें पार्था ॥ २ ॥ बोलीलें वि
वेक ज्ञान स्याचें फळ ॥ तें सांगे घननीळ राम
म्हणे ॥ ३ ॥ छ छ ॥ १८ ॥ छ यो मामेवमसंमूढो
जानाति पुरुषोत्तमं ॥ स सर्वविद्भजति मां स
र्वभावेन भारत ॥ १९ ॥ छ छ छ छ

बोलीलीयारीतीपुरुषोत्तमा मातें ॥ नरमोहरहित
जाणतोजो ॥ ... तोसर्व ... भजतो ॥ म
ग सर्वज्ञ तोनिश्चयेंसी ॥२॥ सांगीतलें अर्थ
त्याचाउपसंहार ॥ करितो श्रीवर राम म्हणे ॥
३॥१९॥ छ छ ॥ इतिगुह्यतमं शास्त्रमि
दमुक्तं मयानघ ॥ एतद्बुध्वा बुध्धिमान्स्यात्कृतकृ
त्यश्च भारत ॥२०॥ छ ॥ अस्यंतरहस्यसंक्षेप
करून ॥ बोलीयेलें ... शास्त्र हें ... म्या ॥१॥ या
तें जाणुनीया ज्ञानवंत होय ॥ नरकृतकृत्य ऐसें
जाण ॥२॥ अनघ या शब्दें ये पं नू अधिकारी ॥
दोसे बोलीले हरी तास यानें ॥३॥ सकळशास्त्रां
चें रहस्य पार्थासी ॥ वदले हृषीकेशी राम म्ह
णे ॥४॥ ॥२०॥ छ छ छ हरिःॐ ॥ तत्सदि
ति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे पुरुषोत्तमयो
गो नाम पंचदशोध्याय: ॥१५॥ छ ॥ छ छ
श्रीकृष्णअर्जुनदोघांचासंवाद ॥ हें उपनिषद ...
शास्त्र ॥१॥ योगशास्त्र ब्रह्मविद्या जे बोलीली ॥ तेआ
ह्मांमांडिली भगवद्गीता ॥२॥ पुरुषोत्तमयोगनाम अ
ध्यातीचा ॥ जाहला पूर्ण सांचायं धराया ॥३॥ गुरुकृपे
त्याचे वर्णिले म्या गुज ॥ सिध्धेश्वरात्मज राम म्हणे ॥४॥

॥१॥ संख्याऽभंग ॥ प्रथमसंगति ॥१॥ श्लोकटी०

२०॥ समाप्तचा ॥१॥ येकून ॥ २१॥ ५ ७ ८ ९ ९

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com